

OD REDAKTORA NAUKOWEGO

Pojęcie kryzysu jest nieodłącznie związane z procesem integracji europejskiej. Już w momencie powstawania pierwszej Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali na początku lat 50. XX wieku nie udało się zrealizować dwóch istotnych projektów, tj. stworzenia przede wszystkim Europejskiej Wspólnoty Obronnej, ale również Europejskiej Wspólnoty Politycznej. Obawiano się, że wydarzenia te mogą negatywnie wpłynąć na możliwości rozwoju dopiero co zainicjowanej integracji, ale była ona kontynuowana ze względu na ustanowienie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej na mocy podpisanych 25 marca 1957 r. traktatów rzymskich. Podobnie późniejsze kryzysy, w tym również wywołany przez prezydenta Francji Charles'a de Gaulle'a w latach 60., prowadziły do redefinicji celów i zasad integracji, co skutkowało z czasem pogłębianiem współpracy pomiędzy państwami członkowskimi. W odróżnieniu od wcześniejszych kryzysów współczesna Unia Europejska musi jednocześnie poradzić sobie z wieloma wyzwaniami i zagrożeniami, które w istotny sposób mogą podważyć fundamenty konstrukcji europejskiej. Coraz częściej słychać opinie o możliwości dekonstrukcji Unii Europejskiej w obecnym kształcie, co mogłoby nawet skutkować odejściem od modelu integracji, który bazuje na wyważeniu pomiędzy elementami ponadnarodowymi i międzyrządowymi oraz przyjęciu z pewnymi wyjątkami jednolitych ram instytucjonalno-prawnych. Nie brak również głosów, że Unia Europejska może nawet ulec całkowitej dezintegracji.

Celem niniejszego numeru „Roczników Nauk Społecznych” jest próba odpowiedzi na pytanie o reakcję Unii Europejskiej na wyzwania współczesności. Jakkolwiek nie zakłada się całkowitego rozpadu Unii Europejskiej, to jednak możliwości istotnej redefinicji modelu integracji w wyniku kryzysów wewnętrznych i zewnętrznych są brane pod uwagę. Numer otwiera artykuł Mieczysława Stolarczyka, w którym dokonana jest analiza obecnych kryzysów Unii Europejskiej i ich implikacji dla dalszego procesu integracji europejskiej. Autor uwzględnia kryzysy strefy euro: w zakresie międzynarodowej aktywności UE, uchodźczy, związany z wystąpieniem Wielkiej Brytanii, ale również dotyczący

przywództwa w ramach Unii. Charakteryzuje również ich ewentualny wpływ na przemiany modelu integracji. Uwzględnia takie kwestie, jak nasilenie tendencji do renacjonalizacji polityk państw członkowskich, wzmocnienie rozwiązań międzyrządowych, możliwość zróżnicowania integracji w ramach Unii Europejskiej czy też wzrost postaw eurosceptycznych. Podsumowując, Mieczysław Stolarczyk ostrzega przed ewentualną dezintegracją Unii Europejskiej, gdyż byłoby to istotnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa Europy i świata.

W kolejnym artykule Janusz Józef Węc dokonuje analizy stosunku wiodącego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, tj. Niemiec, do reformy ustrojowej strefy euro. Ze względu na wielkość gospodarki i znaczenie polityczne stanowisko Niemiec w tym zakresie jest kluczowe, a państwo to, pomimo wielu zastrzeżeń zgłaszanych przez inne państwa członkowskie oraz instytucje unijne, uzyskało duży wpływ na rozwiązanie kryzysu strefy euro. Janusz J. Węc charakteryzuje postanowienia przyjęte w ramach reformy ustrojowej, debatę publiczną w Niemczech, wpływ rządu Angeli Merkel na przebieg kryzysu zadłużeniowego oraz reformę ustrojową strefy euro.

Kwestii międzynarodowej aktywności Unii Europejskiej jako istotnego elementu w rozwoju podmiotowości tej struktury dotyczy artykuł Andrzeja Podrazy. Unia jest traktowana jako nowy rodzaj potęgi, stosującej przede wszystkim instrumenty gospodarcze i dyplomatyczne (potęga cywilna), odwołującej się do wartości i norm prawa międzynarodowego (potęga normatywna) oraz w ograniczony sposób wykorzystującej instrumenty militarne w postaci misji petersburskich (potęga militarna). Andrzej Podraza wskazuje na ograniczenia w rozwoju aktywności międzynarodowej Unii Europejskiej, gdyż jako struktura hybrydowa wywodzi się z różnych źródeł lub składa się z elementów o odmiennym lub przeciwstawnym charakterze.

Zbigniew D. Czachór także poświęca swój artykuł kwestii aktywności międzynarodowej Unii Europejskiej. Poddaje on przede wszystkim analizie instytucjonalno-prawnej i przy zastosowaniu teorii racjonalnego wyboru problem podejścia Unii Europejskiej do konfliktów zewnętrznych i sytuacji kryzysowych. Ze względu na to, że Unia nie jest traktowana jako realny gracz międzynarodowy, dąży ona, jak podkreśla autor, do uspoźnienia polityki zagranicznej oraz działań zewnętrznych, co jest w szczególności widoczne w kwestii reagowania na zewnętrzne konflikty i sytuacje kryzysowe.

Marcin Kleinowski i Jacek Czaputowicz odnoszą się do bardzo istotnego problemu deficytu demokracji w Unii Europejskiej poprzez analizę systemów ważenia głosów w Radzie UE. Problem przyporządkowania określonej liczby

głosów poszczególnym państwom zawsze budził wiele kontrowersji i sporów, w szczególności w trakcie przeprowadzania reform traktatowych. Autorzy artykułu dochodzą do wniosku, że wcześniejszy nicejski system ważenia głosów (w okresie przejściowym do 31 marca 2017 r. możliwy do stosowania na wniosek państwa członkowskiego) jest bardziej demokratyczny w stosunku do lizbońskiego. Ten ostatni, stosowany wyłącznie od 1 kwietnia 2017 r., został wprowadzony na mocy nowelizacji traktatowej, która weszła w życie 1 grudnia 2009 r. i uwzględnia jako podstawę wielkość populacji.

Zawarte w numerze artykuły dotyczą bardzo istotnych problemów w rozwoju procesów integracyjnych w ramach Unii Europejskiej. To, czy nastąpi odnowienie modelu integracji, czy być może dojdzie do rozpadu całej struktury, będzie zależało od wielu wyzwań wewnętrznych i zewnętrznych oraz sposobu ich rozwiązania. Europa po II wojnie światowej była związana z projektem integracyjnym, który zapewniał pokój i dobrobyt. Kształt polityczny, gospodarczy, społeczny i kulturowy Europy w najbliższym czasie będzie zależał od tego, jak Unia Europejska i państwa członkowskie poradzą sobie z wyzwaniami, które przed nimi stoją.

*Dr hab. Andrzej Podraza, prof. KUL
Kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych KUL*